

Бобрик К.Ю., здобувач кафедри
досудового розслідування
Національної академії внутрішніх
справ

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ, ПОВ'ЯЗАНИХ ЗІ СТВОРЕННЯМ ЗЛОЧИННОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Наразі в Україні досить гостро стоїть питання щодо можливості притягнення до кримінальної відповідальності та кваліфікації дій осіб, що фактично не вчиняючи злочинних діянь, а лише здійснюючи загальне управління всіма сферами організованої злочинності, спричиняють значну шкоду охоронюваним КК України суспільним відносинам.

З кінця 80-х початку 90-х років ХХ століття в Україні значно погіршився криміногенний стан. З'явилися види злочинності, які раніше були маловідомі, зокрема: рекет, викрадення людей з метою отримання викупу, торгівля людьми; широкого розповсюдження набули злочини, пов'язані із так званими „важкими наркотиками”, незаконним обігом вогнепальної зброї. Професійна злочинність почала утворювати легальні об'єднання, які насправді були замаскованими організованими злочинними угрупованнями[1, с. 3].

Організована злочинність має історичне минуле, що зумовлює досить тяжкий процес викорінення цього явища. Вважаємо, що підвищення відповідальності за злочини

вчинювані організованими злочинними групами та організаціями, зокрема внесення змін, що стосується відповідальності «злочинів в законі» є дієвим механізмом на шляху подолання організованої злочинності.

Відповідно до проекту Закону України № 1188, статтю 255 КК України пропонується доповнити ч. 2 «зайняття особою вищого становища в злочинній ієрархії», за що передбачено покарання у вигляді позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років. Та ч. 3 «дії, передбачені частиною першою цієї статті, якщо вони вчинені особою, яка займає вище становище в злочинній ієрархії», за яке передбачено позбавлення волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі».

Також було сформовано примітку, яка тлумачить значення особи, що займає вище становище в злочинній ієрархії («злочин в законі») як особи, яка відповідно до визначених у злочинному миру (злочинному середовищі) спеціальних правил поведінки в будь-яких формах організовує та/або керує злочинським миром (користується авторитетом у членів злочинського миру, надає їм завдання/доручення, що сприяють досягненню цілей злочинного миру, організовує злочинські розбори, бере участь у зібранні (сходці) «злочинів в законі» тощо).

Розглядаючи поняття “злочин в законі”, слід наголосити, що це представник еліти злочинного світу, який обраний на “сходці”, зібранні не менше 3-х “злочинів в законі”, що в житті керується неписаними злочинними правилами (законами). На “сходці” вирішуються організаційні питання (коронування претендента на титул “злочин в законі”, розподіл сфер впливу, вирішення конфліктних ситуацій між різними членами організованих злочинних угруповань, а також позбавлення “злочинського титулу”). “Злочин в законі” фактично безпосередньо не вчиняють злочинів, а виступають як керівники чи консультанти організованих злочинних угруповань[2].

Злочинський закон - антисуспільні моральні норми, дотримання яких передбачає належність особи до відповідної референтної групи[3].

Наразі маємо позитивний досвід Грузії законодавчим органом якої було прийнято спеціальний Закон - у кримінальному кодексі цієї країни з'явилась окрема стаття 223¹ «Злодій в законі, належність (членство) до злочинського миру». Дане законодавче нововведення знайшло підтримку і розуміння на загальноєвропейському рівні.

Європейським судом з прав людини оприлюднено рішення у справі «Ашларба проти Грузії», яким суд одноголосно ухвалив, що криміналізація Грузією участі в «злочинському світі» і титулу «злочин в законі» не порушує ст. 7 Конвенції (немає покарання без закону), що передбачає точність у визначенні кримінально караного діяння і передбачуваність застосування закону.

Однак, при цьому звернемо увагу, що ст. 3 Закону «Про організовану злочинність та рекет», що був прийнятий парламентом Грузії дає повноцінне тлумачення цих та інших термінів. В Законі України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» від 30 червня 1993 року N 3341-ХІІ нажаль вищезгаданих термінів та їх тлумачення не міститься.

Під злочинним середовищем розуміють об'єднання осіб, які діють відповідно до встановлених, визнаних ними спеціальних правил поведінки, обумовлених соціальними зв'язками між всіма учасниками групи, їхніми загальними прагненнями, інтересами, взаємодопомогою, метою якого є залякування, погрози, примус, насильство, умови нерозголошення, злочинські розбори (вирішення спорів за допомогою погроз, примусу, насильства, залякування або інших незаконних дій), вчинення злочинів або підбурювання до вчинення злочинів, залучення інших осіб, у тому числі неповнолітніх до злочинних дій, з метою отримання неправомірного прибутку членами об'єднання або іншими особами.

З метою отримання об'єктивної інформації про ефективність дії норм нового Кримінального процесуального кодексу України серед працівників правоохоронних органів, які

здійснюють боротьбу з організованою злочинністю, фахівцями Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України протягом 2013 року було проведено соціологічне дослідження. За результатом опитування, рівень протидії організованій злочинності оперативними підрозділами після набуття чинності нового КПК респонденти оцінили більш негативно, як низький оцінили - 50,8% (1499), як середній - 39,8% (1174), як високий - 3,9 (115), не змогли оцінити - 5,5 % (162)[4, с. 113].

На думку фахівців Головного науково-експертного управління Верховної Ради України, ідея притягнення осіб до кримінальної відповідальності лише за те, що вони "належать" до певної спільноти (навіть такої, що прямо визнає себе злочинною), є хибним. Кримінальне покарання, яке є найтяжчою з тих правових санкцій, які можуть бути застосовані до певної особи, має застосовуватись не за "статус" чи "стан" певної особи, а за діяння, які завдають шкоди або створюють загрозу заподіяння шкоди правопорядку[5].

Тому, Комітет прийняв рішення рекомендувати Верховній Раді України за результатами розгляду на пленарному засіданні в першому читанні законопроект (реєстр. № 1188) повернути суб'єктам права законодавчої ініціативи на доопрацювання.

Отже, наразі законодавство України не дозволяє повною мірою боротися зі „злочинцями в законі”, оскільки відсутня кримінальна відповідальність за вказані дії, а такі особи фактично не вчиняють злочини, активно впливають на криміногенну обстановку, а також керують та координують злочинну діяльність організованих злочинних угруповань.

Список використаних джерел

1. Виговський Д.Л. Кримінальна субкультура в механізмі злочинності неповнолітніх : автореф. дис ... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Дмитро Леонідович Виговський . - Київ, 2006. - 20 с.

2. Міжнародна поліцейська енциклопедія: У 10 т. - К.: Атака, 2010. - VI. Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції). - 1128 с.

3. Словник спеціальних термінів правоохоронної діяльності / За ред. проф. Я. Ю. Кондратьєва. - К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2004. - 560 с.

4. Підсумки роботи Міжвідомчого науково-дослідного центру з проблем боротьби з організованою злочинністю при Раді національної безпеки і оборони України за 2013 рік. - К., 2014. - 260 с.

5. Висновок Головного науково-експертного управління Верховної Ради України на проект Закону України "Про внесення змін до статті 255 Кримінального кодексу України (щодо встановлення кримінальної відповідальності для "злочинців в законі)" / Електронний ресурс. Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_17pf3511=52627